

Unge om inkluderende undervisning

Høring i Europa-Parlamentet i
Bruxelles, november 2011

Unge om inkluderende undervisning

**Høring i Europa-Parlamentet i Bruxelles,
november 2011**

European Agency for Development in Special Needs Education er en uafhængig, selvstyrende organisation, støttet af medlemslandene samt af EU's institutioner (Kommissionen og Parlamentet).

Agenturet, medlemslandene og Kommissionen er ikke ansvarlige for indlæg fra enkeltpersoner i rapporten og repræsenterer ikke nødvendigvis samme holdning som udtrykt i disse indlæg.

Redigeret af: Victoria Soriano, European Agency for Development in Special Needs Education

Uddrag af rapporten kan gengives med angivelse af kilde-reference som følger: European Agency for Development in Special Needs Education (2012) *Unge om inkluderende undervisning*, Odense, Danmark: European Agency for Development in Special Needs Education.

Elektroniske udgaver af rapporten fås på 22 sprog og kan downloades fra agenturets hjemmeside: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-389-2 (Elektronisk udgave)

ISBN: 978-87-7110-367-0 (Trykt udgave)

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Danmark
Tlf.: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Bruxelles-kontor
3 Avenue Palmerston
1000 Bruxelles, Belgien
Tlf.: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Rapporten er udgivet med støtte fra Europa-Kommissionen, Generaldirektoratet for Uddannelse og Kultur:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

INDHOLD

FORORD	5
INDLEDNING	7
FREMLÆGGELSER	9
Hvad er inkluderende undervisning for dig?.....	9
Kan du beskrive, hvordan inkluderende undervisning foregår, eller burde foregå, på din skole?	12
Hvad synes du er de største fordele og de sværeste udfordringer ved inkluderende undervisning?	20
Kommentarer og forslag	27
TILBAGEBLIK OG FREMTIDSPERSPEKTIVER	31
DELTAGERE I HØRINGEN I EUROPAPARLAMENTET 2011	34

FORORD

I november 2011 gennemførte agenturet endnu engang en europæisk høring i Europa-Parlamentet i Bruxelles. Deltagerne var unge studerende – både med og uden særlige undervisningsmæssige behov og/eller handicap – fra ungdoms- og erhvervsuddannelserne, og de skulle diskutere, hvad inkluderende undervisning betyder for dem i hverdagen.

Dette var den tredje i rækken af agenturets høringer for unge. Den første, med titlen "European Hearing for Young People with Special Educational Needs" fandt sted i 2003, også i Europa-Parlamentet, og her deltog repræsentanter fra i alt 23 lande. Den var støttet af landenes undervisningsministerier og af Kommissionen og var en af hovedbegivenhederne i forbindelse med markeringen af det europæiske handicapår. Den anden høring, "Unge syn på uligheder i undervisningssystemet", blev holdt i 2007 i Lissabon, under det portugisiske EU-formandskab og havde deltagelse af repræsentanter fra hele 29 lande.

Alle agenturets medlemslande deltog i forberedelserne til 2011-høringen, og i alt 88 unge mennesker fra 31 lande var med til selve høringen.

Arrangørerne og de inviterede gæster havde mulighed for at høre de unges egne meninger om inkluderende undervisning samt få et overblik over de enkelte landes fremskridt på området siden den seneste høring i 2007.

De unge selv fik mulighed for at sætte fokus på relevante spørgsmål om fordele og ulemper ved inkluderende undervisning, ud fra egne erfaringer. Betydningen af inkluderende undervisning blev gentagne gange understreget og er helt klart en vigtig fællesnævner hos de unge.

Vi vil gerne takke alle medlemslande for støtte og opbakning både før, under og efter høringen. Også de som deltog i åbnings- og afslutningstalerne og var ordstyrere under de unges afsluttende debat skal have en stor tak: Milan Zver fra Europa-Parlamentet, Harald Hartung og Ana Magraner fra Europa-Kommissionen, Jerzy Barski som repræsentant for det polske EU-formandskab, Emilia Wojdyla, vicedirektør for undervisning, Polen, Aleksandra Posarac

fra Verdensbanken og Kari Brustad fra Kunnskapsdepartementet i Norge.

Men først og fremmest vil vi sige tak til de 88 unge delegerede samt deres familier, ledsagere, lærere og øvrige medhjælpere. Uden dem ville det ikke have været muligt at gennemføre høringen. Agenturet vil fortsat arbejde for deres synspunkter og sikre, at de bliver hørt.

Per Ch. Gunnvall
Bestyrelsesformand

Cor J.W. Meijer
Direktør

INDLEDNING

Den 7. november 2011 præsenterede 88 unge fra 31 europæiske lande¹ deres synspunkter på inkluderende undervisning ved en høring i Europa-Parlamentet. Det var den tredje i rækken af europæiske høringer arrangeret af European Agency for Development in Special Needs Education.

Formålet med denne høring var igen at engagere unge mellem 14 og 19 år i diskussionerne om inkluderende undervisning. Alle agenturets medlemslande blev derfor opfordret til at nominere op til to unge med særlige undervisningsmæssige behov og/eller handicap samt en uden fra en ungdoms- eller erhvervsuddannelse. De nominerede deltagere havde mange forskellige slags behov, og området var således bredt repræsenteret, men de fleste kom fra det almene skolesystem og deltog i høringen sammen med deres nominerede klassekammerater.

Arrangementet gav de unge fra hele Europa muligheden for at blive hørt og fremsætte personlige synspunkter på undervisningen, forklare deres behov og dele deres håb for fremtiden. De kunne også udveksle erfaringer og diskutere, hvad inkluderende undervisning betyder og giver dem i dagligdagen.

Lige som i 2007 havde de unge i forvejen fået en række forberedende spørgsmål, som de kunne diskutere hjemme i deres eget undervisningsmiljø. Dagen før høringen blev der så dannet syv arbejdsgrupper, hvor de unge diskuterede spørgsmålene, kom med kommentarer og forslag og opsummerede arbejdet i et dokument, som skulle præsenteres under selve høringen den følgende dag.

De forberedende spørgsmål lød:

- Hvad er inkluderende undervisning for dig?
- Kan du beskrive, hvordan inkluderende undervisning foregår, eller burde foregå, på din skole? F.eks. hvordan klassen er sat sammen, hvilke forløb findes der, hvilke former for støtte er der på skolen mv.

¹ Belgien (Flamsk og Fransk region), Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrig, Grækenland, Holland, Irland, Island, Italien, Letland, Litauen, Luxembourg, Malta, Norge, Polen, Portugal, Schweiz, Slovenien, Spanien, Storbritannien (England, Nordirland, Skotland og Wales), Sverige, Tjekkiet, Tyskland, Ungarn og Østrig

- Hvilke fordele og hvilke udfordringer ser du i den inkluderende undervisning?
- Øvrige kommentarer?

De unge fremlagde resultaterne fra diskussionerne af disse spørgsmål, og de er brugt som udgangspunktet for denne rapport.

I det følgende sættes fokus på de ideer og diskussionspunkter, de unge delte og blev enige om. Fremlæggelserne er præget af stor modenhed og dybde, og forslagene og kommentarerne kan umiddelbart tages til efterretning. De blev fremlagt af de forskellige grupper uafhængigt af uddannelsesniveau (ungdoms- eller erhvervsuddannelse), og om de unge havde særlige undervisningsmæssige behov eller ej. De er i stedet grupperet i forhold til svarene på de fire ovenstående spørgsmål: hvad er inkluderende undervisning, hvordan foregår den, hvilke fordele og udfordringer findes og hvilke øvrige kommentarer havde de unge. Vi har så vidt det er muligt gengivet de unges ordvalg direkte og altså kun foretaget en meget begrænset sproglig redigering af deres fælles erklæringer.

Nogle problemstillinger og temaer blev taget op til diskussion i alle arbejdsgrupperne, nemlig:

- Retten til kvalitet og lige muligheder i undervisning og uddannelse;
- Bekæmpelse af diskrimination;
- Tilvejebringelse af de nødvendige støtteforanstaltninger;
- Afskaffelse af fysiske, sociale og uddannelsesmæssige hindringer;
- Fælles fordele for studerende i et inkluderende undervisningsmiljø.

Ud over de forberedende spørgsmål skulle hver delegation lave en poster, som skulle illustrere de unges syn på inkluderende undervisning ude i de skoler, de repræsenterede. Her blev alle slags materialer taget i brug – både visuelt, føleligt og endda auditivt materiale. Posterne blev sat op uden for Parlamentets mødesal under høringen, og de kan nu fås sammen med en kort beskrivelse af hver poster samt oplysninger om de unge og deres skoler.

For yderligere information se agenturets hjemmeside: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011>

FREMLÆGGELSER

Hvad er inkluderende undervisning for dig?

Nøgleordet for diskussion var rettigheder – retten til kvalitet i undervisningen, retten til at vælge og retten til lighed og respekt. De unge var enige om, at inkluderende undervisning ikke kun handler om at være sammen på det samme sted, men i høj grad om venskab og gode relationer med klassekammeraterne.

De unge understregede, at inkluderende undervisning er til gavn for alle og skaber mulighed for at lære og udveksle erfaringer. Lærere og klassekammerater er vigtige medspillere, og de unge er enige om, at inkluderende undervisning er det første skridt på vejen mod fuld deltagelse i samfundet.

De sagde blandt andet:

Alle har lige ret til at studere. Det er en menneskeret at kunne studere og have adgang til kvalitet i undervisningen. Har man problemer, har man brug for vejledning. Inklusion er et fælles anliggende og angår også familien, skolen mv. Er du anderledes, har du ret til at få støtte, uanset hvor anderledes du end er (Dagur).

Inkluderende undervisning indebærer, at man er sammen med og lærer sammen med alle. Alle er lige, og alle er forskellige. Vi har ret til selv at vælge hvad vil gerne vil – f.eks. hvad angår fagene og den måde, der undervises på (James). Inkluderende undervisning betyder, at man har mulighed for at vælge sit eget uddannelsesforløb (John, Nana-Marie).

Inkluderende undervisning betyder, at alle er i den samme skole og undervisningen i klassen er for alle (Fé, Josette, Kanivar). Man har timer i en almindelig skole, man har venner, man undervises ikke kun sammen, men er sammen om alle aktiviteter. Men inkluderende undervisning giver også mulighed for særlige forløb på skolen, hvor man f.eks. kan have nogle af timerne i små grupper sammen med andre elever med lignende handicap (Michalis, Andreani, Maria).

Inkluderende undervisning er for alle. De almindelige skoler bør ligge tæt ved hjemmet – det gør det nemmere at møde mennesker fra nabolaget (Waclaw).

Inkluderende undervisning indebærer, at man er en del af en "normal" klasse, og at man selv er "normal". Alle er med i fælles-

skabet. Det betyder, at en ung med et handicap også føler sig velkommen i klassen og bliver respekteret af sine klassekammerater uden handicap. Hvis en elev i en "normal" klasse har en anden slags behov end de andre, f.eks. i form af en tegnsprogstolk, så skal skolen sørge for det. Ideen er, at alle skal kunne deltage i undervisningen (Lise).

Det handler ikke kun om at være en del af en normal skole. Det handler om at være en del af samfundet. Enhver med et handicap har ret til at blive undervist i en normal skole, hvis han eller hun gerne vil og kan (Jere). Det handler om retten til at være en del af samfundet; det kan være på forskellige måder, men man har altid ret til at deltage fuldt ud i samfundet (Fabian, Pedro, Diogo, Josette).

Inklusion betyder mere respekt, forbindelser, nye venner og ny information – i alle livets aspekter (Rolands).

Gennem inkluderende undervisning får man en bredere tilgang til eleverne. Det handler ikke kun om gode karakterer, men også om god social kontakt og gode sociale forbindelser. Skolen er andet og mere end lærdom fra bøger – den er også rammen om sociale forbindelser. Inkluderende undervisning handler ikke kun om skolen, men også om samfundet udenfor (Bethany, Gemma, Sophie).

Det drejer sig om at lære at leve sammen og respektere alle, både med og uden handicap (Emile). Alle hjælper hinanden, uanset ens race, køn eller særlige behov. Noget af det vigtigste for mig er princippet om solidaritet (Maria). Vi skal acceptere hinanden, også hvis vi har et særligt behov eller kommer med en anden kulturel eller religiøs baggrund (Francesco). I skolen skal man lære om forskellige særlige behov, især dem man ikke kan se (Mathias). Det er ikke kun et spørgsmål om fysiske eller psykiske handicap, men også om forskellige kulturelle baggrunde mv. (Elin).

Alle i skolemiljøet skal møde hver enkelt person med respekt. Det hele starter med accept af og respekt for hinanden. Inkluderende undervisning kræver, at andre elever og studerende samt lærere også yder deres bidrag (Barbara, Mirjam, Triin).

Grundlaget for inkluderende undervisning er lærernes uddannelse og bevidsthed om de studerende (Sophie og Gemma). Lærerne skal være opmærksomme på, hvad hver enkelt studerende har brug for og skal give ham/hende muligheden for at nå sine mål. Vi har alle talent – og vi arbejder bedre sammen (Klara).

Lærerne skal være der for alle – inkluderende undervisning kræver ekstra ressourcer i form af tid og penge, men alle skal have den undervisning og uddannelse de ønsker (Philipp). Inkluderende undervisning hjælper én til at videreudvikle ting, man er god til og hjælper én frem på de områder, hvor man har problemer (João). Det betyder også, at man får de rigtige materialer i sin undervisning (Carlo, Melania).

Man har tit fokus på de praktiske ting (f.eks. skolens bygninger), men inklusion handler mest om folks måde at tænke på. Alle skal vænne sig til at sætte sig ind i forskellige former for handicap uden at være diskriminerende eller kategoriserende. Både lærere, elever og studerende skal arbejde meget med at fokusere på de talenter og muligheder, der findes. Hvis man deler folk op efter deres handicap skaber man bare endnu flere hindringer (Mei Lan).

Inkluderende undervisning skal være med til at nedbryde barrierer (Wessel). Vi er nødt til at fjerne hindringer i bredest forstand; vi skal ændre folks mentalitet (Jens). Alle har ret til god undervisning – nogle har brug for mere støtte end andre, men man må tilgodese alles rettigheder (Francesco).

Inkluderende undervisning betyder, at alle elever og studerende med handicap har et vellykket inklusionsforløb (Daniel).

Kan du beskrive, hvordan inkluderende undervisning foregår, eller burde foregå, på din skole?

De unge beskrev noget af det, der karakteriserer deres undervisningsmiljø og gav udtryk for nogle af deres bekymringer.

Her er deres indlæg:

På mit gymnasium er der særlige forløb for unge med handicap, hvor de undervises i et separat klasselokale med mulighed for støtte. De har hjælpere med sig, og sommetider er de også sammen med alle de andre i klassen, hvis det er bedre for dem. Studerende i kørestol får en god plads i klasseværelset. Jeg har ADHD og har brug for at komme ud af klasseværelset engang imellem i løbet af undervisningen. Men det er noget de andre studerende ikke rigtigt forstår (Dagur).

Jeg tror de studerende føler sig godt integrerede; lærerne hjælper os hvor det er nødvendigt, og de andre studerende er også meget hjælpsomme (Claudia). Det er med til at få os til at føle os lige som de andre (Claudia, Chiara, Yohana). Jeg går på en køkkenskole, og her er jeg sammen med mine venner. Vi har en støtteperson i min klasse, men han hjælper os alle. De studerende kan være misundelige, men det er sjældent (Chiara). Det sker, at studerende med handicap tages ud af klassen, hvis det er nødvendigt (Yohana).

Inklusion starter allerede i børnehaven. Man diskuterer med jævne mellemrum (både lærere, forældre og studerende): er alt som det skal være? Har du brug for hjælp og til hvad? Så længe alt fungerer, bliver man i klassen. I starten af skoleåret bliver klassen forberedt på at modtage en studerende med handicap – kammeraterne får information om den type af handicap, den pågældende har. I vores skole kan folk selv vælge, hvor de vil være. I vores land har vi en organisation der sørger for hjælpemidler og særligt computertilbehør. Skolen kan låne det fra organisationen, og de studerende kan også bruge det derhjemme. Når de ikke har brug for det mere, kan andre studerende fra skolen eller fra andre skoler låne det. Det er meget vigtigt at have adgang til tekniske hjælpemidler (Melania, Carlo).

Jeg går på en køkkenskole. Vi har to hold, en for studerende med handicap og en for dem uden. Jeg går på det for studerende med handicap, men jeg ville helst gå på det andet hold. Jeg synes, man skulle have ret til at vælge, hvor man helst ville gå. I mit land er skolernes lokaler ikke rigtigt egnede til studerende med handicap,

f.eks. kørestolsbrugere. Det er nødvendigt, at regeringen gør noget ved dette. Der er heller ikke nok personale. Før var det ret svært for mig, fordi mænd i mit land skulle være stærke, og mænd med handicap blev anset for svage og var ikke særlig velsete, men det er blevet bedre nu. Jeg synes, jeg bliver stærkere og mere modig af at gå i skole, og nu har jeg lettere ved at kommunikere med de andre (Artūras).

Jeg går på en køkkenskole, og jeg har timer i madlavning, catering, servering mv. Jeg vil gerne arbejde med catering, men det er svært, for folk med handicap bliver nogle gange behandlet dårligt. Der er stadig brug for mange ændringer. Den almindelige læseplan kan somme tider virke forvirrende for studerende med handicap. Lærerne har travlt med de almindelige, nationale eksamener og har ikke så meget fokus på studerende, som har brug for ekstra hjælp (Stefanos).

Jeg går på en almindelig skole, i en klasse med ni andre studerende. Der er lærere for begge slags studerende. Jeg kan godt føle mig lidt uden for, fordi jeg er nødt til at spørge lærerne, hvis jeg vil være sammen med de andre. Ellers er jeg kun sammen med dem til frokost. Jeg har en særlig læseplan og følger et særligt skema (Audrey).

I de sidste år i grundskolen havde jeg kun to skoler jeg kunne vælge imellem – der var ikke nok uddannede lærere til elever med handicap. Jeg har gode erfaringer med to lærere – den jeg først havde blev afløst af en anden, som endda er endnu bedre. Der burde være en elevator på skolen (Zsófia).

Jeg har fulgt et specialundervisningsprogram, som lærerne holder sig til hvert år. Nu går jeg i en ny skole, hvor jeg ikke har specialundervisning, og jeg klarer mig fint. Men lærerne har ikke nok erfaring og de har for få timer; i matematik er vi 28 i klassen med én lærer, så der er mangel på lærere. Der er mange med indlæringsvanskeligheder på skolen. Skolerne bestemmer, at unge kun skal have praktiske fag (f.eks. rengøring) og ikke akademiske fag (matematik mv.). Der laves for store grupper, fordi der ikke er penge nok til at undervise flere og mindre grupper. Der mangler elevatorer (Ingre).

Vi får de grundlæggende færdigheder i skolen. Jeg kom ind i en forberedelsesklasse og fandt ud af, at jeg ikke kunne følge kurset i barnepleje. Jeg vil gerne følge fagene på lige fod med de andre,

også selv om jeg får lavere karakterer. Der er mange støtteforanstaltninger i mit land. Alle skulle have lov til at tage de fag, de vil eller i hvert fald en eksamen fra en ungdomsuddannelse. Men det er uretfærdigt, at alle ikke har de samme muligheder for at få støtte (Leanne).

Jeg vidste, at jeg kunne indhente de andre i forskellige fag og måtte fortælle og vise lærerne det – de troede ikke på mig. Jeg syntes ikke de respekterede mig. Vi er jo alle ens og har alle nogle problemer. Lærerne har forskellige holdninger og forklarer tingene på forskellige måder, hvilket er forvirrende (Rolands).

Min skole burde have nogle mere fleksible undervisningsforløb, baseret på de studerendes behov. Det er vigtigt at få lov til at tage en kort pause fra klasseværelset engang imellem og have et sted, hvor man kan hvile og slappe af (João).

Jeg går på en ungdomsuddannelse i en almindelig skole. Vi skal forbedre undervisningsmetoderne i form af mere teknologi, flere og bedre visuelle hjælpemidler og anderledes eksamensforløb (Andreani).

Jeg går i en specialklasse. Der skal være flere grupper, hvor hjælpere og studerende med samme slags handicap er sat sammen. Vi skal spille og dyrke sport og føle os godt tilpas (Michalis).

Vi går i en enhedsskole. Vi ville ønske, der var flere forskellige klasser tilpasset de forskellige niveauer og flere valgmuligheder. Vi vil gerne have, at der var klasser for elever med de samme slags behov (Elmo og Kanivar).

Vi går på den samme ungdomsuddannelse i en almindelig skole (Pedro og Fabian). Jeg kunne godt tænke mig, at der var flere studerende med handicap på skolen, så folk bedre kan lære dem at kende og forstå hinanden (Pedro). Kantinen skal forbedres. Jeg vil gerne lære mere og have bedre undervisning (Fabian).

Jeg går på en ungdomsuddannelse i en almindelig skole. Skolen er ikke rigtigt tilpasset de materialer vi bruger, og lærerne bør være bedre forberedt (Aure).

Jeg går på en almen ungdomsuddannelse. Jeg synes, der skal være flere handicappede i skolerne, så man bedre kan lære dem at kende og forstå dem. Der er ingen handicappede på min skole (Fé).

Vi går i en almindelig enhedsskole (Sam og Charlotte).

Det er vigtigt at få støtte til læringen. Men lærerne er nøjeregnende og de tager beslutninger uden at spørge os. Et godt team af støttepersoner er meget nyttigt, men det er ikke altid, man har det (Sam).

Jeg går på en specialskole og har det fint med det. Der er dog brug for elevatorer – det mangler der tit på skolerne (Jere).

Jeg går i gymnasiet. Jeg har rigtig gode lærere og jeg ved ikke hvad der kunne forbedres (Maria).

Vi er i gang med en ungdomsuddannelse. Vores skole har tegnsprogstolke, elevatorer og et system med lamper, der lyser hver gang der er pauser. Vi vil gerne have mere teknologi, og vi synes der er behov for en ændring af mentaliteten, både hos lærere og studerende (Diogo og Josette).

I min klasse havde vi en studerende med særlige undervisningsmæssige behov, og han følte sig ikke godt tilpas (han syntes ikke han lærte noget), men en anden af mine venner på min ungdomsuddannelse synes inkluderende undervisning er godt og giver nyttig viden og erfaring. Vi har en lærer og en ledsager i min klasse. Ledsageren er virkelig en stor hjælp. Alle har ret til at få at vide, hvilken hjælp der er bedst for dem (Nika).

Jeg har en hjælper og jeg føler mig godt tilpas med hjælpere, for de er gode til at følge mig i det, jeg siger. Det er OK med små klasser, hvis der kun er studerende med særlige undervisningsmæssige behov. Jeg går på en specialskole og har det godt der, for jeg synes lærerne er gode til at forstå de studerende med særlige behov. Men jeg synes, det er bedst, hvis studerende med særlige undervisningsmæssige behov kan blive i en almindelig klasse og få støtte her (Domen).

I mit land er man i gennemsnit 26 studerende i en normal klasse, og jeg ville helst være i en normal klasse. I en almindelig klasse kan de andre studerende fortælle mig, hvad man ikke skal gøre. Det er rart at gøre, hvad der er normalt i en almindelig verden. Jeg synes, det er hårdt, fordi jeg bruger nogle særlige maskiner, så arbejdet tager længere tid, men det er rart at have venner, som kan se hvad jeg laver og hjælpe mig. Alle studerende har ret til støtteforanstaltninger og hjælp fra læreren efter timerne, f.eks. i frokostpausen. Læreren og de andre studerende i min klasse ved, hvordan de skal arbejde

sammen med mig. Jeg ved, der findes et støttecenter for lærere (Sofie).

Du er nødt til at vælge om du vil være i et inkluderende miljø eller om du vil have fuld opmærksomhed, og hvis du vælger det sidste vil du have det bedre i en mindre klasse. Jeg er med i et projekt, hvor man fortæller andre om elever og studerende med handicap i undervisningen. Det er baseret på, at studerende underviser andre studerende og lærere underviser andre lærere (Laima).

Jeg er glad for at der er to lærere, så den ene kan bruge mere tid på mig. Jeg har været med i et projekt, hvor alle kunne se film og bagefter snakke om relevante problemer i grupper. Jeg har også en, som hjælper mig med lektierne (Waclaw).

Det giver en mere normal situation med to lærere i min klasse (Orlando).

Det er vigtigt at få hjælp af en talepædagog. Jeg er i kontakt med lærerne via SMS eller e-mails med min talepædagog. Når min hjælper ikke er der skal jeg mundaflæse, og det glemmer lærerne nogle gange. Så vender de ryggen til mig, når de taler og bruger vanskelige ord, som jeg ikke forstår (Méryem).

I min skole har vi også børn med særlige undervisningsmæssige behov i klasserne. Andre studerende hjælper også hinanden, uden at det er noget de skal – de gør det bare (Edgars).

Jeg får bedre rådgivning i det støttecenter, jeg går i end på skolen, men jeg tænker på, hvordan det er for folk med mere alvorlige handicap. Jeg går på en specialskole, fordi den skole, som ligger tættest på mit hjem ikke er den bedste for mig (Tuomas).

Jeg føler mig mere normal sammen med studerende, som har samme behov som mig. Vi er 8 i min klasse og vi er alle hørehæmmede (Kamilla).

Jeg følte mig mobbet af de andre, da jeg gik i en almindelig skole med inkluderende undervisning. På min specialskole har vi et computerrum, som er åbent om aftenen, så man kan lave lektier, og det er jeg glad for (Rebeca).

Sommetider fokuserer lærerne kun på de ting jeg ikke kan og ikke på mine færdigheder (Þórdur).

Jeg går i en almindelig skole, og vi har studerende med Aspergers syndrom i min klasse (Marie).

Vi har blinde og svagtseende studerende på min skole. Vi har en speciallærer i matematik, som hjælper svagtseende i mindre grupper. Det er vigtigt at kunne blindskrift (Dean, Robert). Vi har nogle meget engagerede lærere, som tager sig godt af unge med handicap (Daniel).

I mit land har vi hjælpere til studerende i kørestol, og der er også ramper og håndtag rundt omkring på skolen, så de bedre kan komme rundt. Lærerne på min skole er meget opmærksomme på de studerendes behov. Vi har også undervisningsassistenter, som hjælper os. Når man er syg, får man information, så man kan følge med i undervisningen og få lavet lektier. Jeg får ekstra tid ved eksamener og kan tage en pause, hvis det er nødvendigt (Maria).

Jeg går i en almindelig skole og får ekstra støtte. Jeg føler mig integreret ligesom de studerende uden særlige behov. I mit land har vi speciallærere i de almindelige skoler, som hjælper os (Pauline).

Jeg går på en ungdomsuddannelse og på min skole har vi ingen studerende med særlige behov (Emile).

Jeg går i en almindelig skole og modtager inkluderende undervisning. Jeg får god støtte og har ekstra tid ved eksamener (Honoré).

Jeg har haft god gavn af ekstra hjælp i form af færre spørgsmål eller mere tid ved eksamen. Det er nødvendigt at tilpasse situationen til mine behov (Jakub).

Jeg får ikke ekstra støtte i skolen. Mine klassekammerater hjælper mig, også med lektierne. Sommetider forstår de mig bedre end lærerne. Jeg går i en almindelig skole, og jeg er den eneste med et særligt behov i min klasse. Lærerne giver mig ikke ekstra hjælp, fordi jeg går i en "normal" skole (Melanie).

Jeg går i en "normal" klasse, og mit liv i skolen er tilpasset mine behov. Jeg har en computer og et større bord, og jeg bliver kørt til skole og hjem igen. Jeg har været meget heldig med mine lærere. Men nogle lærere vil ikke forstå os; hvis det ikke lige står i læseplanen, vil de ikke hjælpe os og tilpasse undervisningen, så vi kan følge med (Lise).

Jeg havde ikke brug for at komme i specialskole, men jeg fik ikke noget valg, fordi den almindelige skole ikke havde den rigtige tilgængelighed (Bethany).

Jeg blev mere sej af at gå i en almindelig skole. Jeg blev forberedt til den virkelige verden. Det er afgørende, at man forbereder de inkluderende undervisningsforløb rigtigt og har det rigtige materiale i den rigtige udformning. Man er nødt til at skabe opmærksomhed og finde nogle værktøjer, der kan være med til at ændre holdningerne til mennesker, som har nogle anderledes behov (Gemma).

Det er godt at have støtte fra folk uden for skolen, som kan være talsmænd for de studerende med særlige behov. På min skole var der nogle lærere, som ikke ville samarbejde og få den inkluderende undervisning til at fungere for mig og andre. Lærerne bør acceptere alle i klassen. For nogle kan en specialskole forberede dem til en almindelig skole senere. Jeg gik på en specialskole som forberedelse til gymnasiet (Wessel).

Støtten fra mine klassekammerater er meget vigtig, og det er også vigtigt at få den rigtige støtte, når jeg er i praktik (Jože).

På min skole fik vi først studerende med handicap sidste år; klassekammeraterne var lidt bange for forskellen (Keenan).

Vi havde en hørehæmmet studerende i min klasse – læreren bad os om at hjælpe hende, men det var ligesom at være babysitter – det hjælper ikke at være alt for beskyttende, det er ikke naturligt. Min skole er tilgængelig for kørestolsbrugere og der er også støtte til svagtseende og hørehæmmede studerende. Vi har workshops, hvor unge fortæller om deres handicap og får rigtig god støtte af klassekammeraterne (Asgerdur).

Jeg får almindelig klasseundervisning en gang om ugen – det er meget vigtigt for mig. Det er meget vigtigt med hjælpsomme lærere og klassekammerater – det havde jeg ikke i grundskolen, men nu er jeg meget tilfreds (Łukasz).

Vi havde en særlig afdeling for studerende med brug for ekstra støtte, men vi havde også hjælpere til at støtte os, når vi skulle læse højt fra tavlen og andet. Vi havde en lærer for blinde og svagtseende, som skaffede udstyr til os (Katrina).

På min specialskole er vi 38 drenge, så vi har færre skolefag og mere praktisk arbejde. Klasserne er meget små, men materialerne er

ikke altid så gode, f.eks. er der ingen undertekster på vores dvd'er. Det er altid svært, når der kommer en ny lærer, fordi det tager tid at opbygge en gensidig forståelse. Skolerne skulle være blandede, med både piger og drenge (Simon).

IT-læreren på min skole er også handicappet, og derfor kan han bedre forstå vores særlige behov, og han har bedre kendskab til de studerendes problemer (Áron).

Forskellige behov kræver forskellig slags støtte. På min skole har vi brugt mikrofoner, og nogle af lærerne underviste i små klasser. Skolen er i et plan, så den er tilgængelig for kørestolsbrugere. Vi har også tekniske hjælpemidler for svagtseende, f.eks. programmer til forstørrelse af skærbilleder. Der er også mulighed for ekstra pauser til studerende med f.eks. ADHD (Elin).

Jeg skriver meget langsomt og skal bruge ekstra tid til prøver mv. (Philipp).

Min ven er ordblind og har stor nytte af en computer og ekstra støtte. Vi har også brugt lydfiler og fået støtte fra klassen, men kun engang imellem (Klara).

Hvad synes du er de største fordele og de sværeste udfordringer ved inkluderende undervisning?

De unge beskrev hvilke *fordele*, de synes inkluderende undervisning kan give dem. De sagde blandt andet, at de føler sig bedre forberedte til at søge job, de føler sig stærkere og mere uafhængige, fordi de ved mere om, hvordan det er at være en del af det virkelige liv, de kan være med til at bekæmpe diskrimination og stereotype opfattelser, de har flere venner, føler sig mere "normale" og er med til at nedbryde barrierer.

De sagde blandt andet:

Det er nemmere at få et arbejde, når du har en almindelig eksamen. Det er også nemmere at blive integreret i samfundet, hvis du går i en almindelig skole end hvis du er i en specialklasse med handicappede (Melania, Carlo).

Skolens vigtigste formål er at forberede unge til det virkelige liv. Når man arbejder og lærer sammen, får man en bedre fremtid (Jonas). De unge i specialskolerne ved ikke, hvordan det er at leve i et normalt samfund (Wacław). Det er vigtigt for alle at have den samme eksamen, når man er færdig med skolen. Så har man mulighed for at blive integreret i det moderne samfund (Laima og Kamilla).

Det er rart at have gode sociale relationer, men det er afgørende at have mulighed for at få et godt job, og de muligheder får man gennem inkluderende undervisning (Jože).

I den inkluderende undervisning lærer studerende med særlige undervisningsmæssige behov at forklare deres behov – det får man brug for ude i samfundet og på sit arbejde (Barbara). Erfaring er sommetider vigtigere end kvalifikationer. Når vores undervisning og uddannelse er tilfredsstillende, falder de andre ting ude i samfundet også på plads for os (Leanne).

Det er vigtigt at inkludere unge med særlige behov i det almene skolesystem, fordi de andre studerende kan lære af dem og deres handicap. Studerende både med og uden handicap kan lære af hinanden og udveksle viden og erfaringer (Efsthathios).

Det er vigtigt at lære om andre og hvordan de lever; det kan man gøre ved at udveksle oplevelser og erfaringer (Charlotte, Diogo, Méryem, Zineb). Det gør folk mere åbne, og der bliver mindre diskrimination (Aure). Andre får mulighed for at tænke over tingene

(Pedro) og vi lærer også at acceptere mennesker, som er anderledes end os (Andreani).

Inkluderende undervisning er godt for os – og godt for de andre (Barbara). Det er vigtigt at indse, at der er fordele for alle i klassen (Sophie). Inkluderende undervisning gør børn uden særlige behov eller handicap mere åbne og tolerante (Sára).

Hvis du skal fjerne alle barrierer er du nødt til at ændre folks mentalitet; du er en del af en større sammenhæng. Andre unge skal også udvikle deres forståelse: vi lever i en verden af uvidenhed (Gemma).

Alle er med, uanset hvilken slags vanskeligheder de har (Robert). Alle burde have ret til inkluderende undervisning og et bedre liv (Tomáš).

Inkluderende undervisning hjælper alle med at føle sig som en del af et godt system (Triin). Man har mulighed for at studere og føler sig ikke "anderledes" (Lucie). Alle er frigjorte (Elmo). Inkluderende undervisning hjælper også én til bedre at overvinde sine grænser (Maria).

De oplevelser og erfaringer man får gennem inkluderende undervisning er med til at eliminere stereotype tænkemåder. Inkluderende undervisning ændrer folks opfattelse af personer med handicap (John). Man får større tolerance og en bedre forståelse af handicappede (Dean).

Der er ingen problemer med inkluderende undervisning, hvis alle er opmærksomme på forskellige handicap og på folks personlige omstændigheder. Mobning sker på grund af forskelligheder – og det holder op, så snart man forklarer dette. Inkluderende undervisning hjælper alle med til at udnytte deres fulde potentiale (Katrina).

Inkluderende undervisning har ikke noget at gøre med de omgivelser man er i; de er jo de samme for alle. Folk foretrækker at være i mindre klasseværelser, når de skal lære noget, og sådan burde det være for alle (Kamilla). Man falder i søvn, når man sidder i et stort rum, og ingen lægger mærke til én. Her har lærerne kun to minutter til hver, selv om man måske har brug for ti. I det normale undervisningssystem kan man vælge og finde ud af, hvad man vil og kan (Kamilla).

Inkluderende undervisning giver god mulighed for at få venner (Bethany). Man får "en flok gode kammerater". Man lærer sammen, men man hænger også ud sammen (Sam).

Inkluderende undervisning giver bedre kommunikation og mere interaktion mellem folk (Markos). Undervisningen bliver også bedre. Der skal være et mere læringsvenligt skolemiljø (Alexandra).

Inkluderende undervisning skal være det "normale", men det kræver, at mange mennesker skal opnå en masse særlige færdigheder (Francesco).

Det er vigtigt at de små og enkle ting er i orden – f.eks. tilladelse til at bruge computere (Bethany). Lærernes opmærksomhed på de små ting – f.eks. støjniveauet i klassen – kan gøre en stor forskel (Mathias). Det er godt at fremme individuel læring, f.eks. gennem personlige læringsforløb – og nogle gange er det vigtigt at få særlig støtte i nogle af fagene (Lucie). Det er vigtigt at bruge forskellige redskaber i læringen – f.eks. visuelle hjælpemidler (Tomáš).

Inkluderende undervisning giver mig mulighed for at arbejde i "normale" grupper på et højere niveau. Det er meget vigtigt at have en individuel undervisningsplan, men lærerne har brug for vejledning – de studerende skal være mere proaktive (Tomáš). Det er svært at få den rigtige støtte, men det kan lade sig gøre (Francesco).

Det er en god idé at ændre på indretningen i klasseværelset for at fremme den sociale kontakt (Robert). Den sociale atmosfære på skolen har virkelig stor betydning for inkluderende undervisning (Jens).

Jo mere vi blander handicappede og ikke-handicappede, jo hurtigere får vi de positive holdninger frem. Der er ikke nok hjælpemidler – det bør der være for at få folk til at blive mere selvstændige. Det giver vigtig social mening at være inkluderet i undervisningen, og det skaber bedre muligheder for at få hjælp til lektierne og til aktiviteter i og uden for skolen. Det er godt at dyrke sport for at blive integreret i det sociale liv (François).

Hvis handicappede studerende undervises adskilt, kan det blive sværere at øge folks bevidsthed om problemet. Nogle gange kan man undervise i små grupper, men det er bedst at slå dem sammen, hvor man kan (Keenan). Hørehæmmede studerende har det lettere i mindre klasser, fordi de bliver distraherede af for megen larm. Jeg

føler mig "normal" sammen med mine hørehæmmede klassekammerater (Elin).

Der skal være balance mellem gruppernes størrelse og de studerendes behov. Folk med handicap skal kunne føle sig godt tilpas i større grupper, men samfundet er nødt til at tilpasse sig. Handicappede og ikke-handicappede skal lære at leve sammen – og der skal være plads til alle (Mei Lan).

Man hører ofte, at det er dyrt at gennemføre inkluderende undervisning, men hvis man sparer for meget, ender man alligevel med at betale mere for at løse problemerne (Daniel). Selv om et land måske ikke har så mange ressourcer, bør man alligevel gennemføre inkluderende undervisning på den bedst mulige måde. Det er en investering, og vi skal investere i mennesker, det er den eneste ressource vi har. Inkluderende undervisning hjælper os ud af fortiden – den styrker os (Jens).

De unge diskuterede også de største *udfordringer* i forbindelse med inkluderende undervisning, og de handler især om en generel mangel på forståelse af deres handicap, både blandt lærere og studerende, behovet for at ændre mentalitet og holdninger omkring forskelligheder, manglende ekspertise hos lærerne, negative holdninger, fysisk tilgængelighed, behov for læringsmateriale, som er

bedre tilpasset de studerendes forskellige behov samt bedre læringsomgivelser.

De sagde blandt andet:

Det er svært at gennemføre integration i børnehaven, når børnene er små (Dagur).

Nogle forstår ikke forskellene i deres eget land. Folk uden handicap kan behandle handicappede på to måder, når de møder dem: enten går de bare, de er ligeglade og prøver ikke at forstå dem, eller også prøver de og stiller spørgsmål, hvis der er noget de ikke forstår. Da jeg var mindre, havde min far tit problemer, fordi folk ikke vidste hvad ADHD var, og han vidste ikke, hvordan han skulle forklare det. Det er vigtigt, at folk kender til alle slags problemer. Især i lande som mit, hvor problemerne har rod i kulturen. Vores land var oprindeligt et krigerland. Vi var vikinger og de svage blev ikke accepteret i samfundet. De blev somme tider slået ihjel, og sporene efter den kultur er der stadig (Dagur).

Det kan stadig være svært at være en del af samfundet; f.eks. kan det være farligt for os at gå over gaden, fordi lysene ikke kan ses af svagtseende (Carlo og Melania).

Børn stempler hurtigt andre børn, hvis de får specialundervisning. Hvis der er problemer i den inkluderende undervisning, smitter det af på alle andre sociale problemer (Ingre).

Mobning og manglende accept er et problem i de almindelige skoler (Leanne).

Der er sket fremskridt med folks holdninger i forhold til inkluderende undervisning, men det er dog stadig ikke noget, som har højeste prioritet (Jonas).

Det er også en udfordring at forstå alle slags problemer. Skolerne og de ansatte burde forstå folks problemer og sørge for den rigtige støtte. Vi skal nå dertil, hvor der ikke findes forskelsbehandling og diskriminering, men hvor folk forstår hinanden (Sam, Charlotte, Jere).

Lærere og forældre er nødt til at vide, hvordan man bruger de tekniske hjælpemidler i skolen og hjemme. Der er brug for flere støttematerialer (Elmo, Kanivar, Fé, Aure).

Inkluderende undervisning kan også skabe nogle nye problemer at forholde sig til, som f.eks. holdninger hos lærerne (Wessel), sociale

og læringsmæssige barrierer (Bethany), sociale påvirkninger og pres fra forældrene (Triin), mobning (Sophie), social baggrund og læringsbetingelser uden for skolen (Gemma) og offentlige forhold som f.eks. transportmuligheder (Francesco).

Læreruddannelsen er virkelig mangelfuld på dette område (Sophie). De lærerstuderende lærer ikke nok om inklusion. Folk med særlige behov har problemer i forvejen, og den forkerte støtte kan give dem endnu flere problemer (Wessel). Nogle gange er lærerne ikke interesserede i at lære noget om elevers og studerendes særlige behov (Méryem).

Regeringen har ansvar for, at lærerne bliver betalt for deres arbejde, men mange lærere er ikke interesserede i "ekstra arbejde", og derfor bruger de ikke tid på at lære om særlige undervisningsmæssige behov (Laima).

Lærernes støtte skal være mere sammenhængende (Elin).

Lærerne er måske bange for, at de kommer til at bruge for meget tid på unge med handicap (Robert). Når der kun er få studerende med handicap i en klasse, skal læreren jo ikke bruge alt for lang tid på dem. De skal finde en balance (Daniel).

I mit land hjælper folk faktisk for meget (Kamilla).

Vi har ikke hjælpere på universitetet. Diskriminering og mobning bør afskaffes. Nogle studerende gør grin med mig fordi jeg har ADHD, selv om de godt ved noget om handicap (Maria).

Vi synes hele tiden, vi skal bede om hjælp. Den kommer ikke af sig selv. Det kan tage lang tid, før du får det, du har brug for (Pauline).

Lærerne bør tale med de studerende om handicap – de studerende i de almindelige skoler kan ikke afgøre, hvordan de bedst kan hjælpe (Áron). Kendskab til handicap burde være en del af læseplanen (Katrina).

To eller flere lærere (assistenter) bør arbejde sammen som et team i den inkluderende undervisning. Det bør de lære som et fag. Læreren burde også kunne få hjælp fra eksperter til at afgøre, hvor meget ekstra tid handicappede har brug for (Philipp).

Regeringens nedskæringer kan allerede mærkes nogle steder – nogle hjælpere mv. mister deres arbejde. Der kommer penge til skolerne, men systemet virker ikke ordentligt og det ender med, at de

”almindelige” lærere skal yde støtte, og de har ingen idé om, hvordan det skal gøres (Wessel).

De forskellige fagfolk må samarbejde. Den nye generation af lærere er bedre uddannede til at forstå folk med handicap og til at gøre klasserne bedre – så det går den rigtige vej. Loven er god, men lærerne har brug for viden om og forståelse for visuelle såvel som andre handicap. Der er brug for flere tekniske hjælpemidler for at sikre tilgængelig information (François). God fysisk tilgængelighed er vigtig (elevatore, automatiske døre, lyskontakter mv.) (Thomas). Der er brug for ekstra tid ved eksamener (Łukasz). Der skal være interne systemer til at støtte studerende med handicap. Ekstern støtte kan få én til at føle sig anderledes og isoleret (Mei Lan). Der er brug for flere e-bøger og lyd-bøger til folk med nedsat syn (Łukasz, Áron).

De største udfordringer har at gøre med folks viden og holdninger – det kan være virkelig svært (Triin). Det er virkelig en udfordring hele tiden at skulle forklare andre, hvad du har brug for – det er svært at få andre til at forstå, hvor grænsen går. Det er rigtig svært, når du hele tiden skal gentage det. Der er tit for lidt socialt samspil mellem studerende med og uden særlige behov (Barbara).

Nogle former for handicap er ikke accepterede i samfundet, selv om social accept er helt afgørende (Robert). Det er som om nogle handicap opfattes som en skam, og den opfattelse skal elimineres. I vores arbejdsgruppe hørte vi bl.a. om epilepsi og hvordan man kan hjælpe folk med epilepsi. I de almindelige skoler skal elever og studerende med handicap hele tiden forklare deres problemer for nye lærere og klassekammerater. Vi skal have bedre og mere sammenhængende information om vurderingsprocedurer, og folk kan måske lære at blive mere opmærksomme på ens følelser og reaktioner (Keenan).

Folk ved ikke altid, hvordan man bedst kommunikerer (Tomáš). Dårlig opførsel hos klassekammeraterne er ikke godt for nogen (Lucie). Selv små opgaver kan føles som en konstant kamp at overvinde (Bethany). Kommunikationen er vigtig – nogle har dårlige vaner – og tabuer skal overvindes. Fordi man er blind er ens problemer ikke nødvendigvis de samme som hos alle andre blinde – det er en meget indviklet problemstilling (Sára).

Man bør lægge mere vægt på psykologiske spørgsmål end på de praktiske problemer. Aspergers syndrom er ikke et synligt handicap, så folk skal vide, at personen har det, ellers kan de let danne sig

forkerte forestillinger. Undervisningen skal være tilpasset de studerendes behov – folk med Aspergers kan have stor hjælp af at blive undervist i små grupper. Det er sværere at få kendskab til bestemte slags handicap i en inkluderende skole end i en specialskole for elever med samme slags handicap. Selv fagfolk ved ikke altid noget om det, og så spørger de dig, hvad dit problem egentlig er. Vi er alle forskellige – min autistiske måde at tænke på er med til at bestemme hvem jeg er (Daniel).

Folk har forskellige opfattelser af inkluderende undervisning. Der findes ingen fælles definition og det er en udfordring. Vi kan ikke vente på, at alle får kendskab til handicap – vi har brug for at skabe mere opmærksomhed (Katrina).

Kommentarer og forslag

De unge blev også bedt om at komme med nogle generelle kommentarer og forslag. De lød som følger:

Forskelligheder er en positiv ting; det er vigtigt at arbejde med folk helt fra starten; at arbejde med børnene for at forbedre den næste generation (Dagur).

Man skal ikke tage modet fra de studerende (Robert). Vi har brug for selvtillid (James). Det er vigtigt, at lærerne tror på mig (Efstathios). Lærerne burde interessere sig mere for, hvad man kan i stedet for

hvad man ikke kan. Folk skal se ind bag ens handicap. Jeg er hørehæmmet – men det er jo ikke mig, det er kun mine ører, der er noget galt med. Der er forskel på mig som person og mit handicap. Lærerne har brug for viden om handicap. Vi skal have flere sjove aktiviteter sammen uden for skolen, sport osv. (Elin).

Vi mangler muligheder for at lave sociale aktiviteter sammen efter skoletid. Der er jo også et liv efter skolen (Arvydas).

Vi skal forberede os til livet efter skolen. Lærerne ved, hvem af de studerende der har et handicap, men i den "virkelige" verden skal man passe mere på (Melanie). Folk med handicap skal lære mere om, hvordan man gebærder sig i samfundet (Marie).

Lærerne skal være åbne over for de studerendes ønsker og lære, hvordan man bedst støtter dem (Nana-Marie). Man kan være god i et fag og dårlig i et andet, men det skal jo ikke forhindre én i at studere bestemte fag (Daniel).

Lærerne skal hjælpe alle, så de kan komme op på det samme niveau. Unge handicappede skal involveres i beslutningstagninger. Det er dem beslutningerne handler om (Keenan). Alle bør involveres, uanset om de er anderledes eller ej – enhver er jo individuel (Katrina).

Vi skal se på personen – ikke hans eller hendes handicap – og bruge alt hvad vi har på at gøre tingene bedre (Asgerdur).

Studerende med handicap skal selv kunne bestemme, og de skal have samme muligheder som andre for at have indflydelse på undervisningen – de skal have ret til at blive hørt (Klara). Vi har ret til at tage vores egne beslutninger (Wessel).

Studerende med brug for støtte burde kunne sidde med ved ansættelsessamtaler for nye lærere og støttepersoner. De burde være involverede i generelle beslutningstagninger. De skulle også have nogle inspirerende rollemodeller med handicap (Sam, Charlotte, Jere).

Vi har brug for nogle "skoler uden grænser". Alle har gavn af inkluderende undervisning, også elever og studerende uden handicap (Elmo, Kanivar, Aure, Fé). Der er brug for en holdningsændring omkring handicap hos de studerende, som ikke har særlige behov (Emile).

Inkluderende undervisning er simpelthen en god idé – det er en helt ny verden, der åbner sig (Lucie).

Mange af de unge var helt enige om nogle vigtige punkter, som f.eks.:

- Når man er i et inkluderende undervisningsmiljø skal lærerne og de andre studerende yde en større indsats for at forstå og inkludere studerende med handicap;
- Der bør skæres ned på antallet af studerende i klasserne, så der kommer flere små klasser, og man bør fremme universelt design i bygninger og i samfundet generelt;
- Man skal kunne få støtte uden at være nødt til at kæmpe for det;
- Man skal fortælle de medstuderende mere om handicappedes individuelle holdninger og behov;
- Der er forskel på inkluderende undervisning i landene, men også inden for hvert enkelt land.

Diskussionerne var generelt præget af stor åbenhed, dybde og høj kvalitet hos de unge. De virkede meget modne og var virkelig interesserede i at være med til at virkeliggøre hvad inkluderende undervisning egentlig handler om: lige adgang til undervisning og uddannelse, kvalitet i undervisningen for alle og respekt for forskelligheder.

Udskrifter fra alle gruppediskussionerne fås fra agenturets hjemmeside: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011/results-files>

TILBAGEBLIK OG FREMTIDSPERSPEKTIVER

Tiden er inde til at se tilbage på alle de input og forslag, der er kommet fra de unge siden den første høring i 2003. I alt har 238 unge handicappede deltaget i de tre begivenheder med forslag og kommentarer omkring inkluderende undervisning. Formålet har været at lytte til de unge og dermed bedre forstå, hvordan inkluderende undervisning praktiseres set fra brugernes perspektiv.

De unges synspunkter er ikke mindre relevante end de, der kommer fra uddannede fagfolk og akademikere. De tre høringer viser, at de unge kan komme med præcise og relevante observationer af de samme problemstillinger som eksperterne på området.

Det er ikke rapportens formål at analysere udviklingen siden 2003. Der har været forskellige unge involverede i de tre høringer, de har været på forskellige trin i uddannelsen, og desuden er 2011-høringen den første, hvor der også har været ikke-handicappede studerende med som deltagere. Den vigtigste opgave har været at fremhæve lighedspunkter og forskelle fra 2003 og til nu og at få sat fokus på de forslag, der er fremsat ved alle høringerne.

De unge har gennem hele perioden udtrykt generel tilfredshed med undervisningen, uanset om de gik i en almindelig skole eller en specialskole. Alle er enige om, at der skal være kvalitet i undervisningen og at det er vigtigt at de får den rette støtte, når de skal finde et arbejde, styrke deres sociale netværk og i det hele taget forberedes til deres fremtidige tilværelse.

Alle går ind for inkluderende undervisning, og på trods af et par negative oplevelser hos enkelte af deltagerne, mener de at alle elever og studerende har gavn heraf. Især deltagerne i 2011-høringen var meget præcise i deres beskrivelser af, hvad inkluderende undervisning bør være, hvad den betyder for dem og hvilke fordele, alle kan nyde godt af. Deltagere uden handicap eller særlige behov gav os også et godt indblik i, hvordan inkluderende undervisning giver et mere åbent sind og er med til at nedbryde stereotype holdninger.

De fleste deltagere kommer fra det almene skolesystem og ved, at der er forskel på inkluderende undervisning, både mellem landene og inden for hvert enkelt land. De ved også, at der er mange områder, hvorpå der kræves forbedringer. De ser ikke desto mindre

inkluderende undervisning som en rettighed, der betyder lige adgang til uddannelsesmuligheder og rigtig støtte og vejledning for at få mest muligt ud af disse muligheder. Desuden, og ikke mindst, retten til at blive behandlet med respekt.

Retten til at modtage inkluderende undervisning betyder også ret til at være med i alle beslutninger omkring ens videre undervisning og uddannelse. Denne ret til at deltage fuldt ud i sådanne beslutninger har været et gennemgående tema under alle tre høringer.

Deltagerne i 2003-høringen tog emnet op, da de talte om risikoen for en fremtid uden arbejde. Og igen i 2007, da man talte om det fælles ønske hos de unge om at leve så uafhængigt af andre som muligt. De unge i 2011-høringen mente da også, at en af de vigtigste fordele ved inkluderende undervisning er, at man bliver bedre forberedt til at leve et liv så uafhængigt af andre som muligt.

For de unge betyder inkluderende undervisning en hyldest til forskelligheder, ikke blot i ren undervisningsmæssig forstand, men i samfundet som helhed. Potentialet udnyttes kun fuldt ud, hvis man forstår at nedbryde grænser og ændre holdninger blandt befolkningen. Ifølge de unge er der især to store områder som kræver en fortsat indsats: tilgængelighed og holdninger, erfaring og ekspertise hos lærerne.

Tilgængelighed handler ikke kun om fysisk adgang til bygninger, men også om at kunne få de rette tekniske hjælpemidler samt at sikre disponibel og effektiv støtte i undervisningen, når det er nødvendigt.

Et problem for de unge er også, at lærerne ikke altid er bevidste om eller opmærksomme på forskellige læringsbehov. De har ikke altid den fornødne ekspertise og fokuserer tit på de studerendes svagheder i stedet for deres styrker.

De unge er ikke negative over for lærerne, men de efterspørger en ny type af lærere, som er mere forberedte og føler sig godt tilpas med at arbejde i et inkluderende undervisningsmiljø.

2011-høringen affødte således en række konkrete og praktiske forslag til forbedringer i den inkluderende undervisning på skole- og klasseniveau. De unge bad beslutningstagerne om at arbejde for, at alle skoler sikres fysisk tilgængelighed samt tilstrækkelige ressourcer og støtte, herunder hjælpere i klasserne, så alle studerende får den hjælp, de har brug for.

De vil gerne have små klasser og fremhæver vigtigheden af gode individuelle læringsforløb. Der skal være gode, veludstyrede rum til hvile eller ekstra undervisning, hvis man har brug for det. Eksamensforløbene skal være tilpassede de unges behov (f.eks. ved at der gives ekstra tid), og der er også forslag om at forlænge studiet med et år, så alle når op på eksamensniveau uden at nogle har brug for ekstra støtte under studiet. Den samme uddannelse skal give de samme kvalifikationer.

Der er ingen tvivl om, at de tre høringer har været til stor gavn for de unge deltagere – det ses tydeligt af den feedback vi har fået allerede tilbage fra 2003. Det gælder også deres skoler, lærere og medstuderende, hvilket bl.a. kan ses af de mange materialer, der er kommet ud af 2011-høringen: de unge har f.eks. sammen med nogle af de involverede fagfolk skrevet artikler i tidsskrifter og aviser, de har produceret og anvendt elektroniske formidlingsværktøjer som sider til Facebook og Twitter, og de har oprettet egne hjemmesider på skolernes web-portaler.

Agenturet vil nu sørge for, at denne rapport kommer ud til så mange som muligt og vil arbejde hårdt for at sikre iværksættelsen af de unges mange forslag og opfordringer.

Vi vil sammen med deltagerne, deres familier, fagfolk og beslutningstagere arbejde for kvalitet i undervisningen og fjernelse af de barrierer, der står i vejen. Vi vil også arbejde for princippet om, at enhver elev og studerende er unik og skal behandles med respekt. Som de unge selv udtrykker det: *vi har forskellige farver, men når vi samler dem, får vi en regnbue.*

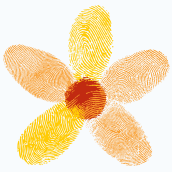
DELTAGERE I HØRINGEN I EUROPAPARLAMENTET 2011

De 88 unge deltagere i høringen i Europa-Parlamentet 2011 var:

Aure AFLALO	Keenan ALEXANDER
Carlo ANDERHALDEN	Maria BARANDUN
Efstathios BEKYRAS	Méryem BELGHAZI
John BENNINGTON	Markos BOTSOS
Robert BOYLE	Elin Johanna BRANDT KORALL
Pauline BRASSEUR	Chiara BRIZZOLARI
Wessel BROEKHUIS	Maria BUGEJA
Claudia BURATTINI	Fabian CAMARA ALCAIDE
Jens CAMILLERI	Tomáš ČERNÝ
Alexandra CHRONOPOULOU	Rolands CINIS
Leanne Alice COLE	Nana-Marie DALE REICHEL
Charlotte DARBY	Yohana Angelica DEL PINTO
Honoré D'ESTIENNE D'ORVES	Samantha DRYDEN-SILLARS
Wacław DZIEĆCIOŁ	Klara Linnea Astrid ELFSTEN
Zsófia FAZEKAS	João FONSECA
Barbara GEHER	Sára GERGELY
Josette GRAÇA SILVA	Melania GROTTI
Kanivar GÜLER	Andreani HADJISTERKOTI
Sophie Bethan HANNAWAY	Asgerdur HEIMISDÓTTIR
Lucie HRDINOVÁ	Ingre IMALA
Jakub JARMOŁA	Diogo JESUS NETO
Dagur JÓHANNSSON	Þórdur JÓNSSON
Domen KAISER	Dean KELLY
Orlando KROHN	Thomas KROYER
Joži KUMPREJ	Robert LÄTT

Mei LAN NG	Marie LAURITZEN
Artūras LAURYNAS	François LE BEL
Laima LIEPINA	Fé LINDEN
Rebeca LÓPEZ RUANO	Nika LUŠNIC
Mathias MACHIELSEN	Gemma MACKINTOSH
Jere Nicholas MAHLAKAARTO	Emile MAINKA
Tuomas Kimmo Johannes MANNI	Daniel MARTIN
James MARTIN	Simon MCDOUGALL
Stefanos MELAS	Audrey MESUREUR
Sofie MONGGAARD CHRISTENSEN	Jonas NENORTAS
Michalis NICOLAOU	Melanie NIELSEN
Áron ÓCSVÁRI	Elmo PESIN
Triin PUUSEPP	Pedro ROMERO JIMÉNEZ
Zineb SAOUI	Daniel Alexander SCHOUTEN
Francesco SCICLUNA	Edgars ŠENINŠ
Łukasz ŚMIETANA	Kamilla SØLYST BJØLSETH
Bethany STALEY	Philipp STEINBERGER
Katrina THOMSON	Lise TØRLEN
Mirjam WOLFF	Arvydas ZAGARAS

DA

I november 2011 holdt European Agency for Development in Special Needs Education en høring for unge i Europa-Parlamentet i Bruxelles. Agenturets medlemslande havde udvalgt 88 unge fra ungdoms- og erhvervsuddannelserne, både med og uden særlige undervisningsmæssige behov og/eller handicap, til en debat om, hvad inkluderende undervisning betyder for dem.

Formålet med høringen var at få sat fokus på de unges meninger og høre, hvilke fremskridt der er sket i den inkluderende undervisning de senere år. Alle kunne fremhæve vigtige problemstillinger om praksis, fordele og udfordringer i forbindelse med inkluderende undervisning, fordi inklusion er en del af dagligdagen for dem alle. Inklusion er en vigtig del af de unges liv, hvilket fremgik tydeligt af debatterne under høringen.

European Agency for Development in Special Needs Education

